

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้กิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการฟัง-พูด และความเข้าใจในวัฒนธรรมทางภาษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้รวบรวมเรียบเรียงเอกสารและตามหัวข้อต่อไปนี้

1. กิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม
 - 1.1 ความหมายของกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม
 - 1.2 ความสำคัญของกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม
 - 1.3 ขั้นตอนการสอนโดยใช้กิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม
2. ความสามารถทางการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ
 - 2.1 ความหมายของการฟัง-พูด
 - 2.2 องค์ประกอบของการฟัง-พูดเพื่อการสื่อสาร
 - 2.3 การพัฒนาความสามารถทางการฟัง-พูด
 - 2.4 การวัดและการประเมินผลการฟัง-พูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร
3. วัฒนธรรมทางภาษา
 - 3.1 ความหมายของวัฒนธรรม
 - 3.2 วัฒนธรรมกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ
 - 3.3 ประเภทของวัฒนธรรมที่ควรสอนควบคู่กับการสอนภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ
 - 3.4 ความเข้าใจในวัฒนธรรมทางภาษา
 - 3.5 การวัดและการประเมินทางวัฒนธรรม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

1. กิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม

กิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม เป็นกิจกรรมที่ใช้ในการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร โดยเฉพาะทักษะการฟัง-พูด กิจกรรมนี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการใช้ภาษาในการสื่อสารที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง

1.1 ความหมายของกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม

กิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคมนี้ Lee and McChesney (2000, pp.168) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดสมรรถวิสัยด้านวัฒนธรรมสังคม (Sociocultural Competence) โดยการให้ตัวป้อนทางภาษาที่เพียงพอแก่ผู้เรียน ก่อนทำกิจกรรมประเมินระดับข้อความ แล้วจึงให้ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนรู้วิธีการใช้ถ้อยคำ และข้อความที่มีความหมายคล้ายกันแต่ใช้ในสถานการณ์ หรือบทบาทที่ต่างกัน อีกทั้งยังได้ฝึกฝนทักษะการฟัง-พูดบทสนทนา และเกิดความตระหนักในวัฒนธรรมทางสังคมระหว่างการแสดงบทบาทสมมุติด้วย

1.2 ความสำคัญของกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม

กิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคมนี้มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนภาษาอย่างมาก จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่ากิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคมมีความสำคัญ ดังนี้

Lee and McChesney (2000, pp. 162-164) กล่าวว่า กิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม จะทำให้ผู้เรียนมีสมรรถวิสัยด้านวัฒนธรรมสังคม คือความสามารถที่จะเข้าใจในวัฒนธรรม ค่านิยม และความเชื่อของเจ้าของภาษา ซึ่งเป็นพื้นฐานในการเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ และสามารถใช้ภาษาในการฟัง-พูดได้ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา อันเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ของ Munby (1983, pp.23-24) กล่าวคือ การสอนที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคมเป็นการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบริบทการใช้นั้นๆ มีความรู้ในกฎการใช้ภาษา (Use) และองค์ประกอบที่เหมาะสมของภาษาสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ผู้เรียนจะมีความสามารถในการเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมและหลากหลายไปตามบริบททางสังคมนั้นๆ นอกจากนี้ผู้เรียนจะได้เรียนภาษาตามแนวคิดของการเรียนการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยผู้เรียนจะทราบว่าตนจะเรียนการใช้ภาษาในหน้าที่ใด บทบาทของตน และความสัมพันธ์ของตนกับคู่สนทนาเป็นเช่น

ของตนกับคู่สนทนาเป็นเช่นใดในสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีการเลือกใช้ภาษาของเจ้าของภาษาได้ดี

นอกจากนี้กิจกรรมยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ อันประกอบด้วยสมมติฐานการเรียนรู้ภาษาที่สองทั้ง 5 ประการ ของ Krashen

1. สมมติฐานการเรียนรู้และการรู้ภาษา (The Acquisition/ Learning Hypothesis)

สมมติฐานนี้สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ภาษาที่สองของคนเรามีอยู่ 2 แบบ คือ การเรียนภาษา (Language Learning) และการรู้ภาษา (Language Acquisition) การรู้ภาษาเป็นวิธีการเรียนรู้ภาษาที่สองที่มีกระบวนการคล้ายคลึง หรือเหมือนกับการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่ง กล่าวคือ เป็นการเรียนรู้ภาษาแบบไม่รู้ตัว ผู้เรียนจะไม่คิดว่าเรียนภาษาอยู่เพราะมุ่งที่ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารเท่านั้น การเรียนโดยวิธีนี้ผู้เรียนจะไม่รู้ตัวว่าเรียนกฎเกณฑ์ทางภาษาแต่จะรู้สึกถึงความถูกต้องของภาษา การเรียนรู้แบบนี้จึงมีลักษณะเป็นธรรมชาติ และไม่เป็นทางการ การเรียนภาษา เป็นวิธีการเรียนรู้ภาษาที่สอง ซึ่งเป็นการเรียนแบบรู้ตัว เป็นการเรียนรู้หลักภาษาซึ่งผู้เรียนสามารถอธิบายได้ มีความรู้เกี่ยวกับตัวภาษาที่เรียน แต่ไม่มีการใช้ภาษาเหมือนในชีวิตประจำวัน

2. สมมติฐานเกี่ยวกับกลไกทดสอบภาษา (The Monitor Hypothesis)

สมมติฐานนี้มีสาระสำคัญว่าการเรียนภาษาและการรู้ภาษานำไปใช้ประโยชน์ได้ต่างกัน คือการรับรู้ภาษานั้น ทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างคล่องแคล่ว (Fluency) ส่วนการเรียนภาษาเป็นการตรวจสอบความถูกต้องทางภาษาหรือทำหน้าที่เป็นกลไกทางภาษาเท่านั้น ซึ่งในชีวิตประจำวันการเรียนภาษานั้นไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์เท่าใดนัก เพราะการใช้ความรู้ในเรื่องกฎเกณฑ์มาตรวจสอบความถูกต้องในการสื่อสารทางวาจานั้น มีเงื่อนไขหลายประการ ประการแรก เนื่องจากสื่อสารมักมีเวลาไม่พอในการตรวจสอบความถูกต้องของภาษา โดยเฉพาะในการสนทนาทั่วไป มิฉะนั้นการพูดจะช้ามาก ประการที่สอง การสนทนาในชีวิตประจำวัน จะมุ่งเนื้อหามากกว่า ประการสุดท้าย มีกฎเกณฑ์ทางภาษามากมาย ซึ่งกฎเกณฑ์ดังกล่าวมีเป็นจำนวนมากไม่อาจแน่ใจได้ว่ามีความรู้กฎเกณฑ์ครบถ้วน

3. สมมติฐานเกี่ยวกับขั้นตอนในการเรียนรู้ภาษาตามธรรมชาติ (The Natural Order Hypothesis) สมมติฐานนี้สรุปได้ว่า การรู้ภาษานั้น เป็นไปอย่างมีขั้นตอนผู้เรียนจะเรียนรู้โครงสร้างบางอย่างก่อน โครงสร้างอื่นๆ โดยธรรมชาติ

4. สมมติฐานเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลทางภาษา (The Input Hypothesis)

สมมติฐานนี้มีสาระสำคัญว่า ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งกับการเรียนรู้ภาษาที่สอง คือ ข้อมูลทางภาษาที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ (Comprehensible Input) ข้อมูลดังกล่าวนี้อาจได้มาจากการฟัง หรือการอ่าน แต่จะต้องเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้มีฉะนั้นข้อมูลดังกล่าวจะเป็นเพียงเสียงหรือตัวอักษรที่ไม่มีความหมายสำหรับผู้เรียน นอกจากนี้ข้อมูลจะต้องมีความหมายในเนื้อหาและตรงกับความต้องการของผู้เรียนด้วย

5. สมมติฐานเกี่ยวกับความแตกต่างด้านจิตใจ (The Affective Filter Hypothesis)

สมมติฐานนี้มีสาระสำคัญว่า ปัจจัยที่สำคัญมากอีกอันหนึ่งที่มีผลต่อการเรียนรู้ภาษาที่สอง คือ ปัจจัยด้านเจตคติ อาทิ แรงจูงใจ ความวิตกกังวล ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมหรือขัดขวางการเรียนรู้ภาษาของผู้เรียน แม้ผู้เรียนจะได้รับข้อมูลที่สามารถเข้าใจได้ก็ตาม (Richards and Rogers, 1988, pp.131-134)

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมนี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ ผู้เรียนจะเกิดกระบวนการรับรู้ โดยการเน้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน การเรียนจะไม่สอนกฎเกณฑ์ทางภาษา แต่จากการเรียนโดยกิจกรรมดังกล่าว ผู้เรียนจะเกิดความรู้สึกรู้สึกถึงความถูกต้องของภาษา ผู้สอนมีการให้ปัจจัยป้อนเข้าทางภาษาที่เข้าใจได้และเพียงพอที่จะทำให้ นักเรียนผลิตภาษาออกมาได้ และในขณะที่ผู้เรียนทำกิจกรรมแสดงบทบาทสมมุติ นั้น หนึ่งผู้สอนจะไม่ทำการแก้ไขไวยากรณ์ที่ผิดถ้าความผิดนั้น ไม่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสาร ดังนั้นกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนภาษาโดยเฉพาะการฟัง-พูดเพื่อการสื่อสาร โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของเจ้าของภาษา ตระหนักถึงบทบาทของตนในการสื่อสาร ซึ่งมีผลต่อการเลือกภาษาในการสื่อสาร และสามารถใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสมใกล้เคียงเจ้าของภาษา

นอกจากการเรียนการสอนโดยกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคมจะเป็นไปตามแนวคิดการเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติแล้วยังเป็นไปตาม ทฤษฎีเขตการพัฒนาคู่ (Zone of Proximal Development) ของผู้เรียน ของ Vygotsky ซึ่งหมายถึง อาณาเขตของศักยภาพของบุคคลที่สามารถได้รับการพัฒนาจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้ที่มีความสามารถมากกว่า ตัวอย่าง

สามารถได้รับการพัฒนาจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้ที่มีความสามารถมากกว่า ตัวอย่าง เช่น การที่ครูพูดคุย ซักถาม อธิบาย ให้ข้อมูล มอบหมายงาน แนะนำเมื่อมีข้อผิดพลาด และ กระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการมีจุดเน้นที่การได้มาซึ่งความ คิดรวบยอดและการร่วมมือ อย่างแท้จริงระหว่างครู และนักเรียน เพื่อสนับสนุนทางด้านข้อมูล และความร่วมมือ ทำให้ปัญหาการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องเผชิญมีความสลับซับซ้อนน้อยลง จนถึงจุด ที่ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ในที่สุด (ผจงกาญจน์ ภูวิภาคารวรรณ, 2543, หน้า1-2)

1.3 ขั้นตอนการสอนโดยใช้กิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม

ขั้นตอนการสอนกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน (Lee and McChesney, 2000, pp.164-167)

ขั้นตอนที่ 1. ให้ความรู้ทางภาษา (Giving Knowledge) ครูใช้รูปภาพประกอบการ เล่าเรื่อง ครูใช้การแสดงสถานการณ์สมมุติ การให้ผู้เรียนฟังจากเทปบันทึกเสียงหรือ การให้ ผู้เรียนได้ดูวีดิทัศน์เกี่ยวกับเรื่องที่เรียนอันมีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สอดแทรกอยู่เพื่อเป็นตัวอย่างของวัฒนธรรมที่แสดงออกมาในสถานการณ์นั้น ๆ ผู้เรียนเห็น คุณลักษณะเฉพาะต่างๆของตัวผู้พูดและผู้ฟังอัน ได้แก่ อายุ ตำแหน่ง เพศ ความคุ้นเคย ความเชื่อ มั่นและหน้าที่ของภาษา เช่นการทักทาย การขอบคุณ ฯลฯในแต่ละสถานที่ (Setting) นั้น ล้วน แต่มีผลต่อการเลือกใช้ภาษาและการแสดงออกในการสื่อสาร

ขั้นตอนที่ 2. ประเมินข้อความ (Discourse Rating Task) ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมการ ประเมินระดับข้อความ นักเรียนแต่ละคนจะจัดอันดับความเหมาะสมของพฤติกรรมทางภาษา เช่นการสอนเรื่องการชักชวนให้ไม่สูบบุหรี่

ตาราง 1 ตารางการประเมินระดับข้อความในการฝึกชกชวณ ในหัวข้อการชกชวณให้ไม่
สูบบุหรี่

Bob is a manager who has worked at the company for 20 years. Two months ago a college student intern, Barbara, started a three-month project there. There is a "no smoking" policy at the company. However, Bob who is not Barbara's supervisor, has seen her openly smoking in the office for several times, even after he told her that there is a "no smoking" policy. Bob feels strongly that smoke is harmful to other employees. He is trying to persuade Barbara to stop smoking in the office.

Bob: Barbara, can I talk to you for a minute?

Barbara: Sure, what's up?

a) I would appreciate it if you could smoke outside.

Non -assertive 0 1 2 3 4 5 6 Assertive

b) Look, smoking is not allow in here. Please smoke outside

0 1 2 3 4 5 6

c) Don't you think it might be good idea to smoke outside

0 1 2 3 4 5 6

d) I've smelled smoke in the office, have you?

0 1 2 3 4 5 6

e) How many times do I have to tell you there is no smoking policy
in the office?

0 1 2 3 4 5 6

จากนั้นผู้เรียนแต่ละคนเอาตารางประเมินระดับข้อความไปให้เจ้าของภาษา 2 คนทำการประเมินระดับข้อความนอกห้องเรียน ต่อมานักเรียนทำการประมวลผลและเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้ภาษาของเจ้าของภาษาและผู้ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 3. วิเคราะห์และอภิปราย (Analysis and Discussion) ครูและผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์และอภิปรายในแง่ความแตกต่างทางความคิดของเจ้าของภาษาและผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษา ซึ่งความต่างนี้มาจากการที่มีความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติที่ต่างกัน ตลอดจนสอรรถกวีวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา

ขั้นตอนที่ 4. ปรับบทบาท (Modified Scenarios) ครูและผู้เรียนช่วยกันปรับคุณลักษณะด้านใดด้านหนึ่งของผู้สื่อสาร ซึ่งคุณลักษณะนี้จะส่งผลต่อ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางภาษา เน้นการเปลี่ยนแปลงด้านภาษาศาสตร์สังคม ได้แก่คุณลักษณะทั้ง 4 ตัว คือ อายุ ตำแหน่ง เพศ และระดับความคุ้นเคยของกลุ่มสนทนาเพื่อระดับของภาษาที่จะต้องใช้ในหน้าที่ภาษานั้น นักเรียนอภิปรายในกลุ่มเพื่อนนักเรียนจะระบุภาษาที่เหมาะสม โดยดูจากข้อความที่นักเรียนได้ประเมินไว้ในกิจกรรมการประเมินระดับข้อความที่ได้ทำไว้แล้ว

ขั้นตอนที่ 5. ขั้นการฝึกปฏิบัติ (Practice) ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติเพื่อฝึกทักษะฟัง-พูดตามบทบาทที่ได้ทำการปรับในขั้นตอนที่ 4

จากขั้นตอนการทำกิจกรรมทั้ง 5 ขั้นตอน จะเห็นได้ว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาปรับปรุง และทำการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทการเรียนการสอนภาษาของไทยอย่างยิ่ง เนื่องจากกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคมได้เปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินระดับข้อความในตารางประเมินระดับข้อความ ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนได้เรียนรู้รูปแบบของถ้อยคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันแต่ใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ผู้สอนจะต้องออกแบบตารางดังกล่าวตามเนื้อเรื่อง และหน้าที่ของภาษาที่ตรงกับบทเรียน

2. ความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ

2.1 ความหมายของการฟัง-พูด

Rivers (1970, p. 159) ได้ให้ความหมายของการฟัง-พูดในแง่ของกระบวนการว่า เป็นการสื่อสาร ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลในรูปของเสียง ไปสู่ผู้ฟัง จากนั้นผู้ฟังจะแปลงสัญญาณผ่าน

ช่องทางรับสัญญาณ เป็นตัวสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจ สอดคล้องกับ Widdowson (1983, pp. 59-60) ที่เล็งเห็นว่า การพูดนั้นเป็นได้ทั้งการกระทำ การส่ง หรือการผลิต ซึ่งในกระบวนการของการสื่อสารทางวาจา นี้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทระหว่างผู้พูดและผู้ฟังเป็นการปะทะสังสรรค์ เพื่อสื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน การพูดนั้นไม่ได้ใช้แค่เพียงเสียงเท่านั้น แต่ยังต้องใช้สีหน้า ท่าทางการเคลื่อนไหวในการสื่อสารด้วย

นอกจากนั้นการฟัง-พูดยังสามารถจำกัดความได้ว่า การสื่อสารทางวาจาของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งต่างมีจุดประสงค์ที่จะสื่อความหมายของตนเอง ผู้ฟังจะต้องตีความสิ่งที่ผู้พูดพูด และสามารถตอบโต้ได้ด้วยภาษาที่ผู้ฟังเข้าใจหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งตรงกับความต้องการจะสื่อความหมายของผู้พูดทักษะฟัง-พูดไม่สามารถแยกจากกันได้ ทักษะการฟังเป็นทักษะทางการรับ (Receptive Skill) และทักษะพูดเป็นทักษะด้านการแสดงออก (Productive Skill) อย่างไรก็ตาม ผู้ฟังจะตีความในสิ่งที่ได้ยินได้ด้วยการสังเกต การเน้นเสียงหนักเบา ระดับเสียงสูงต่ำในประโยค การแสดงสีหน้าท่าทางได้ (Byrne, 1976, p.8)

จะเห็นได้ว่าการฟัง-พูดนั้นเป็นกระบวนการสื่อสารทางวาจาระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ซึ่งต่างฝ่ายก็มีจุดประสงค์ที่จะสื่อความหมายของตนเอง ในการสื่อสารจะมีการแลกเปลี่ยนบทบาทระหว่างผู้ฟังและผู้พูดตลอดเวลา โดยผู้พูดส่งสารที่ตนมีเจตนาจะสื่อความหมายออกไป แล้วผู้ฟังก็จะตีความสิ่งที่ผู้พูดได้ยินแล้วจึงได้ตอบกลับไปได้

2.2 องค์ประกอบของการฟัง-พูดเพื่อการสื่อสาร

องค์ประกอบในการฟัง-พูดเพื่อการสื่อสารที่สมบูรณ์นั้น Weaver and Ness (as cited in Marquardt, 1974, pp. 8-18) วิมลศรี อุปรมัย และคณะ (2529, หน้า 5) อรุณี วิริยะจิตรา (2532, หน้า 18-23) ได้กล่าวไว้ สรุปได้ดังนี้

1. ผู้พูดหรือผู้ส่งสารกับผู้ฟังหรือผู้รับสาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด หากขาดองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว การสื่อสารจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้

2. สาร หมายถึง เรื่องราวอันมีความหมายและแสดงออกมาโดยอาศัยภาษาหรือสิ่งใดก็ตามซึ่งสามารถทำให้เกิดความรับรู้ร่วมกัน (สวนิต ยมาภัย, 2526, หน้า 47) ได้แก่ ความรู้ ความคิด เหตุการณ์ สถานการณ์ ฯลฯ ซึ่งผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังทราบ สารมักประกอบด้วยส่วนสำคัญ สองส่วนเสมอ คือ เนื้อหาและภาษาที่ใช้ เนื้อหาของสารที่มนุษย์สื่อสารกันมีขอบเขตกว้างขวางมาก ทำให้ไม่อาจทำนายว่าในการสื่อสารในชีวิตประจำวันจะสื่อสารกันด้วยเรื่องใด

แต่อย่างไรก็ตามเนื้อหาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทเท่านั้นคือ เนื้อหาที่มีข้อเท็จจริง และ เนื้อหาที่เป็นความคิด

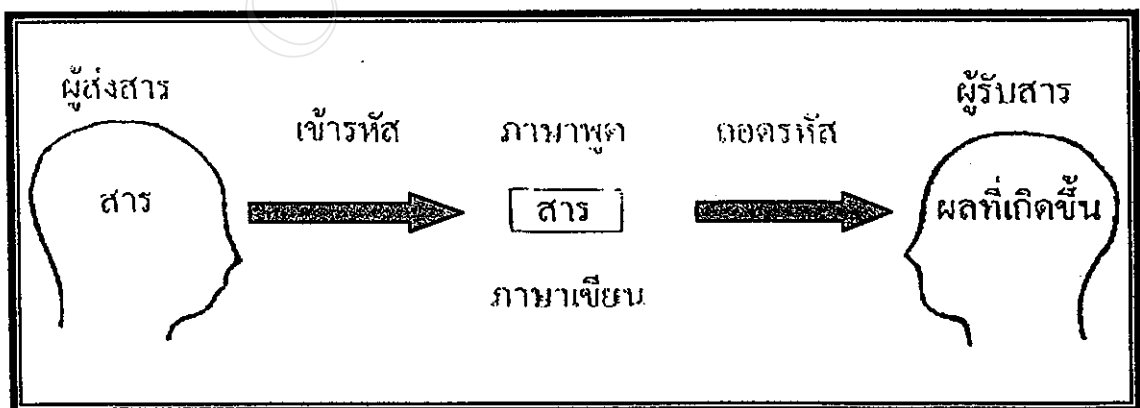
3. สื่อ เป็นตัวกลางที่ช่วยถ่ายทอดสารจากผู้พูด ไปยังผู้ฟัง หากขาดสื่อ ผู้พูดย่อมไม่อาจถ่ายทอดสารไปสู่ผู้ฟังได้ ในการสื่อสารด้วยวาจา สื่อ คือ ภาษาพูด กริยาท่าทางตลอดจนอาการต่างๆที่นอกเหนือจากภาษาที่สามารถใช้สื่อความหมายได้ แต่ถ้าเป็นการสื่อสารด้วยวาจาที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลเป็นกลุ่มใหญ่ อาจใช้สื่ออย่างอื่นช่วย เช่น เครื่องขยายเสียง เป็นต้น

4. ผลที่เกิดขึ้น หรือ การตอบสนอง หมายถึงการเปลี่ยนแปลงท่าทีหรือพฤติกรรมของผู้ฟังหรือผู้รับสาร อันเป็นผลโดยตรงจากที่ได้รับสารแล้วนั่นเอง การตอบสนองจะเกิดขึ้นในรูปแบบใดก็ได้ เช่น เกิดความพอใจ ความไม่พอใจ เข้าใจ ไม่เข้าใจ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ยอมรับ หรือปฏิเสธ

5. การรบกวน หมายถึง อุปสรรคที่เกิดขึ้นขณะการสนทนากันซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และอาจเป็นเหตุให้การสนทนานั้น ไม่ประสบความสำเร็จ การรบกวนแบ่งได้ 2 ประเภท คือ การรบกวนภายใน อุปสรรคที่เกิดจากผู้พูดหรือผู้ฟัง และ การรบกวนภายนอก หมายถึง อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น เสียงดังรบกวน เป็นต้น

จากองค์ประกอบของการฟัง-พูดข้างต้น สรุปได้ว่า การฟัง-พูดเพื่อการสื่อสาร เป็นกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง องค์ประกอบหลักคือ ผู้พูดและผู้ฟังที่ผลักดันได้ตอบเพื่อสื่อข้อมูลหรือความคิด ซึ่งในการสื่อสารอาจเกิดอุปสรรคได้เนื่องจากสิ่งรบกวนในกระบวนการสื่อสาร เช่นเสียงดังจากภายนอกหรือที่เรียกว่า การรบกวนภายนอก และเกิดจากตัวผู้ฟังหรือผู้พูดเอง เรียกว่าการรบกวนภายใน

ตาราง 2 แผนภูมิเพื่อแสดงขบวนการการสื่อสาร

2.3 การพัฒนาความสามารถในการฟัง-พูด

ในการพัฒนาความสามารถในการฟัง-พูดนั้น Krashen (1983, pp.21-35) ได้ให้ความเห็นว่า ความสามารถในการฟังที่ดีเป็นสิ่งสำคัญก่อนที่จะสามารถพูดได้ ความสามารถในการพูดจะเกิดขึ้นได้จากการฟังที่มีความหมายโดยผ่านปัจจัยป้อนที่มีความหมายอย่างเพียงพอ โดยอาจต้องอาศัยใช้ไวยากรณ์รูปกรณ หรือสื่อการเรียนการสอนช่วย และต้องมีการซ้ำย้ำทวนตลอดจนให้เวลาในการเก็บข้อมูลเพียงพอในการสื่อความหมาย การฟังออกมาเป็นการพูดนั้น เมื่อผ่านจากการสื่อด้วยภาษากาย ภาษาท่าทางแล้ว ผู้ฟังจะค่อยๆ สื่อออกมาเป็นการพูดสั้นๆ หรือวลีก่อน แล้วจึงพัฒนาเป็นประโยคสั้นๆ สู่ประโยคและประโยคที่ซับซ้อนขึ้น สอดคล้องกับ เสาวลักษณ์ รัตนวิษฐ์ (2531, หน้า 83-84) ได้ชี้แจงว่า การพัฒนาทักษะการฟัง-พูด เป็นการเริ่มให้ปัจจัยป้อนทางภาษาที่เข้าใจ ได้แก่ผู้เรียนเป็นสิ่งแรกในการฝึกทักษะการฟังของนักเรียนอาจเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ วัย และความต้องการของนักเรียน ในการฝึกการฟังต้องใช้เวลาพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจมากขึ้น และพร้อมที่จะพูดในระยะต่อมา ในการฝึกพูดอาจจะทำเป็นขั้นตอนจากง่ายไปยาก คือ จากการฝึกพูดรูปแบบประโยคง่ายๆ ในการซักถาม หรือ คำถามง่ายๆ โดยการชี้แนะจากผู้สอน จากผู้เรียนอื่นๆ จากไวยากรณ์รูปกรณต่างๆ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความมั่นใจมากขึ้น นอกจากนี้ครูควรจัดเนื้อหาให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์จากการฟัง เสียง ศัพท์ และรูปประโยคพื้นฐาน จากการฟังมาใช้พูดหลังจากสะสมการฟังมามากพอสมควร

นอกจากจะคำนึงถึงการให้ปัจจัยป้อนทางภาษาที่เพียงพอจนผู้เรียนเกิดความมั่นใจและพร้อมที่จะพูดแล้ว สุภัทรา อักษรานุเคราะห์ (2532, หน้า 54-55) มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาทักษะการฟัง-พูด ซึ่งสรุปได้ว่า สิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงประกอบด้วยหลายประการ อันได้แก่ ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะทางภาษาและทักษะการสื่อสาร กล่าวคือจะต้องมีความรู้ในด้านการออกเสียง การสื่อความหมาย และกฎเกณฑ์ไวยากรณ์ของภาษา โดยสามารถนำสิ่งที่เรียนมาไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ และในการเลือกเนื้อหา ผู้สอนควรเลือกเนื้อหาที่มีความง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น อีกทั้งควรเน้นบทสนทนาที่ไม่เป็นทางการก่อนบทสนทนาที่เป็นทางการ และควรเป็นตัวอย่างของการใช้ภาษาจริงในชีวิตประจำวัน โดยสามารถชี้ให้เห็นกฎการพูดได้ คือ ใครพูดกับใคร พูดเรื่องอะไร พูดที่ไหน พูดอย่างไร และผู้พูดมีจุดประสงค์อย่างไร นอกจากนี้ บรรยากาศในการสอนทักษะฟัง-พูดควรเป็นบรรยากาศที่ไม่เครียด โดยผู้เรียนมีความสนใจและไม่อายที่จะพูดถ้าเป็นไปได้ควรจัดห้องเรียนที่เอื้อต่อการร่วมกิจกรรมการฝึกทักษะการฟัง-พูดเป็นอย่างดี ประการสุดท้ายผู้สอนควรส่งเสริมให้

ผู้เรียนสนใจยุทธวิธีที่พูดให้ผู้อื่นสนใจ เช่น รู้จักการเริ่มต้นบทสนทนา การใช้เวลาดีระหว่าง การสนทนา การจบการสนทนา และการรู้จังหวะที่จะหยุดพูดเพื่อฟังผู้อื่น เป็นต้น โดยผู้สอน อาจจะฝึกให้รู้จักใช้คำที่จะดำเนินการสนทนาให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ ควรจะเริ่มที่การให้ปัจจัยป้อน ทางภาษาที่เป็นที่เข้าใจได้แก่ผู้เรียนเพียงพอเสียก่อน อาจจะใช้ โสตทัศนูปกรณ์ เข้ามามีบทบาท ส่งเสริมความเข้าใจแก่ผู้เรียน เช่น วีดิทัศน์ เทปเสียง รูปภาพ สไลด์ เป็นต้นจนผู้เรียนเกิดความมั่นใจและพร้อมที่จะพูดในระยะต่อมา นอกจากนี้ ต้องเน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้คำพูดที่เหมาะสมกับสังคมและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาด้วย

2.4 การวัดและการประเมินผลการฟัง-พูดภาษาอังกฤษในการสื่อสาร

การวัดและการประเมินผลการฟัง-พูดภาษาอังกฤษนอกจากการดำเนินการในช่วง ปลายภาคการศึกษาแล้วอาจดำเนินการในระหว่างการเรียนรู้เพื่อวัดความรู้และ ความสามารถที่จะสื่อสารในเรื่องที่เรียนด้วย โดยมีเครื่องมือหลากหลายชนิด เช่น การถามตอบ การสัมภาษณ์ การอภิปราย การเล่นเกม เป็นต้น

แนวคิดและทฤษฎีในการประเมินความสามารถทางภาษามีหลากหลายรูปแบบซึ่งล้วน แต่มุ่งสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิธีการทดสอบตามทฤษฎีสภาวะแวดล้อมสัมพันธ์ (United Environment) เป็นการทดสอบสมรรถวิสัยของการสื่อความหมายทางภาษา โดยมีตัวแปรทาง สังคมวัฒนธรรมมาประกอบด้วย (Marco Test) ขณะเดียวกันก็เป็นการสอบทักษะสัมพันธ์ (Integrative) นอกจากนี้ แบบทดสอบลักษณะการใช้ภาษาจะถามเกี่ยวกับทำเนียบภาษา (Register) ซึ่งเป็นการวัดทางสังคมวิทยาภาษา ตามสถานการณ์การพูด อีกชนิดหนึ่ง ได้แก่ การทดสอบภาษาเชิงปฏิบัตินิยม (Pragmatic Test) โดยการกำหนดสถานการณ์ในชีวิต ประจำวัน และสถานภาพของผู้รับและผู้ส่งสาร (อังฉรา วงศ์โสธร, 2529, หน้า 71-144)

ในการกำหนดระดับความสามารถทางการฟัง-พูดให้มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัย การวัดผลและประเมินผลที่ถูกต้องแม่นยำ ดังนั้น ควรมีการสร้างแบบวัดความสามารถ ทางการฟัง-พูดที่เหมาะสม Carrol (1980) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างแบบทดสอบไว้ว่า การวัดความสามารถในการใช้ภาษาควรมีจุดมุ่งหมาย 4 ประการ ได้แก่

1. เพื่อความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา
2. เพื่อวัดระบบการเรียนรู้ภาษา

3. เพื่อวัดทักษะปฏิบัติสัมพันธ์

4. เพื่อให้นักเรียนรู้จักประเมินความสามารถในการใช้ภาษาของตนเอง

ส่วน Hughes (1989, pp. 86-110) ได้ให้ข้อเสนอแนะการสร้างแบบทดสอบว่า แบบทดสอบควรออกแบบเพื่อวัดความสามารถในการใช้ภาษาตามสถานการณ์จริง เนื้อหาแบบทดสอบได้แก่เนื้อหาใด ๆ ที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในชีวิตจริง หรือ โกล้เคียงของจริงที่สุด Hughes มีแนวคิดในเรื่องของการสร้างแบบทดสอบว่าผู้เรียนควรมีความสามารถในการจัดกระทำกับภาษาได้อย่างถูกต้องและคล่องแคล่ว ไม่ว่าจะใช้เนื้อหาลักษณะใดก็ตาม

Hughes ยังได้เสนอวิธีการประเมินผลความสามารถในการใช้ภาษาได้แก่เครื่องมือการวัดแบบภาพรวม (Holistic Evaluation) ซึ่งเป็นแบบวัดที่ได้รับการยอมรับว่ามีความเที่ยงตรงสูง และช่วยให้ครูผู้สอนประหยัดเวลาในการประเมินความสามารถทางภาษาของผู้เรียนได้มาก การวัดแบบภาพรวมนี้เป็นรูปแบบเกณฑ์การประเมินทักษะบูรณาการ ประกอบไปด้วยเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาให้คะแนนความสามารถในการใช้ภาษาและความเหมาะสมในการใช้ภาษาตามสถานการณ์ต่าง ๆ ของผู้เรียนเน้นความแม่นยำและความคล่องแคล่วในการสื่อสาร

จะเห็นได้ว่าแนวคิดในการวัดและการประเมินผลการฟัง-พูดภาษาอังกฤษในการสื่อสารนั้น ได้มีการนำเอาปัจจัยทางสังคม และวัฒนธรรมเข้ามาเป็นตัวกำหนดในการสร้างแบบทดสอบมากขึ้นจะประเมินการใช้ภาษาเพื่อฟัง-พูดในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการวัดความสามารถในการใช้ภาษาของผู้เรียนในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง นอกจากนี้ครูสามารถสร้างเครื่องมือในการประเมินความสามารถในการใช้ภาษาของผู้เรียนได้โดยการใช้เกณฑ์การประเมินที่ยึดหลักการวัดแบบภาพรวมซึ่งมีการตั้งเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและมีความเที่ยงตรงสูง

3. วัฒนธรรมทางภาษา

3.1 ความหมายของวัฒนธรรม

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาต่างประเทศและนักการศึกษาหลายคนได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

Brown (1980, p. 123) เปรียบวัฒนธรรม เป็นพิมพ์เขียวของชีวิตที่คอยแนะแนวทางการประพฤติปฏิบัติของคนในชุมชนหรือสังคม และปลูกฝังอบรมชีวิตให้ดำเนินไปตาม

รูปแบบที่เป็นแนวนิยมหรือบรรทัดฐาน และความคาดหวังของคนในสังคม และวัฒนธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดสืบต่อกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุภัทรา อักษรานุเคราะห์ (2532, หน้า 2) สรุปว่า วัฒนธรรมคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนในสังคม หรือวิถีชีวิตของ ชุมชนหมู่หนึ่ง ซึ่งรวมกันอยู่ที่หนึ่งหรือประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะ

นอกจากนี้ Finocchiaro and Bonomo (1973, p. 58) ได้กล่าวว่าวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีผลผสมผสานกันทั้งหมดรวมตั้งแต่ ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม จรรยา ประเพณี ลักษณะนิสัย และความสามารถต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้มาจากการเป็นสมาชิกของสมาคมนั้น ๆ จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมมีบทบาทต่อชีวิตคนเราอย่างยิ่ง ดังที่ Thompson (1965, p. 27) ได้ให้คำจำกัดความว่า เป็นแนวการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลที่ได้รับแบบอย่างมาตั้งแต่เกิด สร้างความเชื่อ ค่านิยม และอิทธิพลต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นจะรู้สึก และปฏิบัติได้ พร้อมทั้งให้ระบบภาษา ซึ่งจะเป็นแนวทางให้บุคคลพูดได้ วัฒนธรรมจะทำให้บุคคลมองเห็นโลกของตนเอง และมีอิทธิพลให้บุคคลนั้นพูด และแสดงออกซึ่งความคิดต่าง ๆ ของเขา

Valette (1977, p. 325) ได้ชี้แจงความหมายของวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจนและครอบคลุม สรุปได้ว่า วัฒนธรรมมี 2 ความหมายและเขียนแตกต่างกัน ความหมายแรกเขียนด้วยอักษร C ตัวใหญ่ (Culture) หมายถึง ผลรวมทั้งหมดอันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของอารยธรรม ซึ่งได้แก่ ศิลปะ วรรณคดี สถาปัตยกรรม เทคโนโลยี การค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ และปรัชญา ส่วนความหมายที่สองนั้น เขียนด้วยอักษร c ตัวเล็ก (culture) หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรม หรือ การดำเนินชีวิตของคนในแต่ละสังคม ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรับประทานอาหารอะไรกันบ้างในโอกาสใด ดำเนินชีวิตอย่างไร วิถีทางในการสร้างเสริมสังคม เจตคติที่บุคคลแสดงต่อเพื่อนฝูงและสมาชิกในครอบครัว การแสดงออกในสถานการณ์ต่าง ๆ พฤติกรรมที่แสดงถึงความยินดี เศร้า โศก ผิดหวัง ระบือขบ ประเพณีที่ต้องเรียนรู้และปฏิบัติ ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ อันเป็นวิถีทางที่เกี่ยวกับเรื่องมานุษยวิทยา ส่วนวิไลพร ธนสุวรรณ (2537, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ในสองส่วน ได้แก่ รูปธรรม และ นามธรรม กล่าวคือนามธรรมนั้นเป็นความคิด ค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติ ของคนเราที่มีต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆ ส่วนความหมายในเชิงรูปธรรมจะ เป็นรูปแบบพฤติกรรมของคนในการกิน การแต่งกายรวมทั้งผลงานต่าง ๆ ที่คนในแต่ละชุมชนสร้างสรรค์ขึ้นมาให้ปรากฏในสังคมที่อาศัยอยู่

อย่างไรก็ตาม Seelye (1984, p.14) มีความเห็นว่าวัฒนธรรม คือ ความเข้าใจการดำเนินชีวิตของชนชาติ เพื่อจะสามารถดำรงชีวิตท่ามกลางระบบทางค่านิยมที่ต่างกันได้

จากความหมายของวัฒนธรรมที่นักการศึกษาได้ให้ไว้ข้างต้น สรุปได้ว่า วัฒนธรรมคือแนวทางในการดำรงชีวิต มีอิทธิพลเหนือความคิด ความเชื่อ ค่านิยม การใช้ภาษา และแนวการปฏิบัติตนในสังคม ตลอดจน เป็นกรอบที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อกันระหว่างบุคคลในสังคมนั้น

3.2 วัฒนธรรมกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ

ในการเรียนรู้ภาษาไม่สามารถที่จะละเลย การเรียนรู้วัฒนธรรมของชนชาติเจ้าของภาษาได้ เพราะภาษาและวัฒนธรรมนั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังที่ Brown (1980, p.165) ให้ความเห็นว่าภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และวัฒนธรรมก็เป็นส่วนหนึ่งของภาษา ดังนั้นการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศก็คือการเรียนรู้วัฒนธรรมของชนชาติที่ใช้ภาษานั้น สอดคล้องกับนักภาษาศาสตร์หลายคน ได้แก่ Lado, Brooks, Rivers, Chastain และ Stern (1983, p.29) ได้ให้ความเห็นในแนวทางเดียวกันว่าความเข้าใจทางวัฒนธรรมและการเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นในการสอนภาษา

Tucker and Lambert (1973, p.246) ให้ความเห็นว่าการศึกษาที่จะสอนผู้เรียนภาษาต่างประเทศให้มีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้จริงนั้น เป็นการไม่เพียงพอที่จะสอนแต่เพียงหลักไวยากรณ์เท่านั้น ทั้งนี้ควรจะมีการสอนในเรื่องของค่านิยม และขนบธรรมเนียม ประเพณีของผู้ที่เป็นเจ้าของภาษาด้วย แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าสิ่งสำคัญเหล่านี้กลับถูกมองข้ามไป ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Watson (1979, pp.101-110) ที่ว่าในการเรียนรู้โครงสร้างทางภาษา การเรียนรู้ที่จะพูดหรือประโยคได้ถูกต้องไม่เหมือนกับการเรียนรู้ที่จะใช้ภาษาในการปฏิสัมพันธ์ในสังคม การที่คนเราต้องเรียนรู้กฎเกณฑ์ของการพูดของคนในแต่ละชุมชน ทั้งนี้เพราะกฎการพูดไม่ใช่กฎทางภาษา แต่เป็นกฎทางสังคม ดังจะเห็นได้จากแนวโน้มการเรียนการสอนภาษาในปัจจุบันมีเปลี่ยนแปลงไปเน้นการบูรณาการ โดยการเอาโครงสร้างทางสังคมศาสตร์ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและสังคมด้วย(Rauf, 1988, p.24)

Brown (1980, pp.238-244)เห็นว่าผู้เรียนภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศจะใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรมสังคมนั้น ครูควรส่งเสริมให้มีความรู้ในเรื่องลีลาทางภาษา(Language Style)ทั้งวงจระและอวงจระภาษา อันได้แก่ ภาษาท่าทาง การใช้สายตา

เป็นต้น ที่เจ้าของภาษาใช้ ซึ่งจะแตกต่างหลากหลายไปตามบริบททางภาษาและทำเนียบภาษา (Registers)

อย่างไรก็ตามองค์ประกอบสำคัญของการสอนภาษาคือครูผู้สอน Brooks (1964, pp.68-69) กล่าวถึงครูผู้สอนภาษาว่า ครูนั้นจะต้องให้ความสนใจในการศึกษาวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางภาษาไม่ใช่เพราะว่าครูต้องสอนวัฒนธรรมด้วยความจำเป็น แต่เป็นเพราะถ้าครูสอนภาษาโดยไม่สอนเรื่องราวของวัฒนธรรมแทรกไปด้วย ก็จะเป็นการสอนเพียงสัญลักษณ์ที่ไม่มีความหมายหรือเป็นสัญลักษณ์ที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจ ผู้เรียนนั้นจะสามารถประมวลโนภาพหรือเรื่องราวต่าง ๆ เข้าด้วยกันได้ถ้าหากเขาได้รับการสอนที่เน้น หรืออธิบายให้เข้าใจภูมิหลังทางวัฒนธรรม

อาจกล่าวได้ว่าการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอดแทรกเนื้อหาวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องราวที่เรียน เข้าใจในพฤติกรรมของเจ้าของภาษาโดยเฉพาะการเรียนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องสอดแทรกความรู้ด้านรูปแบบภาษาที่เจ้าของภาษาซึ่งจะหลากหลายไปตามบริบทต่าง ๆ เป็นการสร้างประสบการณ์ และเตรียมความพร้อมที่จะติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติได้เป็นอย่างดี

3.3 ประเภทของวัฒนธรรมที่ควรสอนควบคู่กับการสอนภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ

วัฒนธรรมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นกรอบกำหนดสิ่งที่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ทำหรือคิด แล้วถ่ายทอดออกมาทางภาษา ดังนั้นในการเรียนการสอนภาษาเพื่อนำไปสื่อสารนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอนเรื่องของวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วย

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมนั้นกว้างขวางมาก เป็นไปได้ยากในการสอนให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาหลายคนได้จัดหมวดหมู่เนื้อหาทางวัฒนธรรมไว้เป็นประเภทต่าง ๆ ไว้ดังนี้

Allen and Valette (1972 อ้างในวิไลพรชนสุวรรณ, 2537, หน้า 3) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ผลงานที่เกิดจากความสามารถของคนในการสร้างสรรค์เพื่อนำสังคมไปสู่อารยธรรมหรือความเจริญรุ่งเรือง ผลงานเหล่านั้น ได้แก่ ศิลป คนตรี วรรณกรรม เทคโนโลยี และการค้นพบทางด้านวิทยาศาสตร์

2. รูปแบบการดำเนินชีวิตของคน ซึ่งได้แก่ ทักษะ การแสดงออก ในรูปแบบภาษาที่สื่อ ประเพณี เป็นต้น

ส่วน Tomolin and Stempleski (1993 อ้างในวิไลพรรณสุวรรณ, 2537, หน้า 4) ได้จัดประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 3 มิติ คือ

วัฒนธรรมมิติแรก : ผลงาน (Products) ได้แก่ วรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน ศิลปดนตรี

วัฒนธรรมมิติที่สอง : ความคิดหรือความรู้สึก (Ideas) ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม

วัฒนธรรมมิติที่สาม : พฤติกรรมหรือการแสดงออก (Behaviors) ได้แก่ เทศกาล หรือประเพณีต่าง ๆ อุปนิสัย การแต่งกายรูปแบบภาษาที่ใช้สื่อ อาหารการกิน และการใช้เวลาว่าง เป็นต้น

นอกจากนี้ Hammerly (1987) ได้กล่าวถึง ความรู้ด้านวัฒนธรรมที่ควรนำไปใช้ในการสอน 3 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลหรือความเป็นจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับสังคมของเจ้าของภาษา ได้แก่

- 1.1 ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์
- 1.2 ความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ และสถานที่สำคัญต่าง ๆ
- 1.3 ความรู้เกี่ยวกับระบบการศึกษา
- 1.4 ความรู้เกี่ยวกับระบบการเมือง การปกครอง
- 1.5 ความรู้เกี่ยวกับวีรบุรุษหรือบุคคลสำคัญ

2. วัฒนธรรมของพฤติกรรม ได้แก่ พฤติกรรมของเจ้าของภาษาในชีวิตประจำวัน ซึ่งได้แก่

2.1 การสื่อความหมายในรูปจุดประสงค์เพื่อการสื่อสารต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ การทักทาย การลาจาก การเชิญ การตอบรับ และการปฏิเสธคำเชิญ การขอโทษและให้อภัย การโทรศัพท์ การสมัครงาน การจ่ายของ การถามทาง การแนะนำตัว การกล่าวชม และการแสดงความยินดี การแสดงความคิดเห็น การขอบคุณ และการตอบรับ

2.2 การแสดงออกโดยไม่ใช้คำพูด ได้แก่ เรื่องของน้ำเสียงและความรู้สึก เรื่องของการแสดงออกด้วยท่าทาง เรื่องราวของระยะห่างในการสื่อสาร

2.3 ธรรมเนียมปฏิบัติ มารยาทในสังคม และค่านิยมต่าง ๆ ได้แก่ อาหารมือต่าง ๆ ทางสังคม เช่น งานแต่งงาน งานศพ งานวันเกิด ศาสนา และการเชื้อโชคลาภ อารมณ์ขัน การทำงานและการให้ความสำคัญกับเวลา ความรัก การนัดพบ และการสร้างมิตรภาพ เรื่องเกี่ยวกับเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม การปฏิบัติตัวในโรงเรียน การเลี้ยงสัตว์ในบ้าน การไปพบแพทย์ รูปแบบของครอบครัว การคมนาคมและสื่อสาร การใช้เวลาว่าง (การศึกษา การันทนาการ งานอดิเรก การเดินทาง การละเล่น และเพลงพื้นเมือง) ที่อยู่อาศัย ประเพณี และการเฉลิมฉลองในโอกาสต่าง ๆ

3. วัฒนธรรมทางสัมฤทธิ์ผล ได้แก่ วัฒนธรรมชั้นสูงต่าง ๆ ที่เป็นมรดกตกทอดของอารยธรรม ซึ่งแบ่งเป็น

3.1 วรรณกรรม ได้แก่ รูปแบบการเขียนวรรณกรรมต่าง ๆ วรรณกรรมและ ผู้เขียนเด่น ๆ

3.2 ศิลป ซึ่งได้แก่ นาฏกรรม จิตรกรรม คนตรี

3.3 ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และการเศรษฐกิจทั่ว ๆ ไป

นักการศึกษาของไทย กัญหาทิพย์ สิงหะเนติ และ ผ่าน บาลโพธิ์ (2526, หน้า 51-52) ได้รวบรวมองค์ประกอบทางภาษาด้านวัฒนธรรมและสังคม (Sociocultural Categories) ที่ปรากฏอยู่เสมอในหนังสือที่ใช้กันแพร่หลาย 15 เล่ม มีจำนวน 11 องค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. การสื่อความหมายในรูปจุดประสงค์เพื่อการสื่อสารต่าง ๆ เช่น การขอโทษ การถามทาง
2. การเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำหรือประโยคให้ถูกต้องตามสภาพการณ์
3. ความรู้ในด้านเทศกาลงานฉลองต่าง ๆ (Holiday and Celebrations)
4. การแยกแยะประเภทของข้อความ (Distinguishing type of Information)
5. การตีความหมายทั้งทำนอง ความรู้สึกและทัศนคติของข้อความ (Tones, Feeling , and Attitudes)
6. การใช้เวลาว่าง เช่น ด้านกีฬา การันทนาการหรืองานอดิเรกต่าง ๆ
7. การโยงความสัมพันธ์กับสถานที่ต่าง ๆ ของเรื่อง (Association with Place and Setting)
8. ความรู้เกี่ยวกับแหล่งที่มาของข้อความ
9. ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของผู้สื่อข้อความ

10. การอ่านความเป็นร้อยกรอง

11. ความรู้ทางวรรณกรรมเกี่ยวกับชื่อต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม สุภัทธา อักษรานุเคราะห์ (2532) ก็ได้จัดหมวดหมู่หัวข้อ วัฒนธรรมจาก หนังสือ แบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติให้ใช้ปัจจุบัน ทั้งในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายดังนี้คือ

1. การสนทนาในชีวิตประจำวัน เช่น การแนะนำ การตอบรับและการปฏิเสธ คำเชิญ การขอโทษ การโทรศัพท์ การสมัครงาน การจ่ายของ เป็นต้น
2. ค่านิยมของครอบครัวและสังคม เช่น การอยู่ร่วมกันของครอบครัว การมีนิต และการแต่งงาน การศึกษา การทำงาน เป็นต้น
3. ประเพณีและการเฉลิมฉลองในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันวาเลนไทน์ วันฮาโลวีน วันขอบคุณพระเจ้า วันคริสต์มาส บุคคลสำคัญและสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น
4. อาหารและเครื่องนุ่งห่ม เป็นอาหารมือต่าง ๆ มารยาทในการรับประทานอาหาร การใช้เครื่องนุ่งห่มสำหรับฤดูหนาว เป็นต้น
5. การใช้เวลาว่าง การสันทนาการ และการกีฬา งานอดิเรก การเดินทาง
6. การแสดงออกโดยไม่ใช้คำพูด เช่น น้ำเสียง ความรู้สึก และทัศนคติ

นอกจากนี้ ตำรา หิรัญบุรณะ (2527, หน้า 9) ได้ทำการจัดหัวข้อวัฒนธรรมมาสอน อาจนำมาจากตารางการวิเคราะห์หลักสูตร ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2524 จัดไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาในหัวข้อที่เกี่ยวกับความรู้ และความเข้าใจในวัฒนธรรม (ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตในครอบครัว ในการทำงาน ในหน้าที่ พลเมือง)
2. ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาในหัวข้อที่เกี่ยวกับชีวิต (ความเชื่อ ค่านิยมทางสังคม จริยธรรม วัฒนธรรม กิริยามารยาท)
3. ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาในหัวข้อที่เกี่ยวกับแนวปฏิบัติตนในสังคม (ระดับครอบครัว และสังคมนอกครอบครัว)

จากที่กล่าวมานี้ เห็นได้ว่าวัฒนธรรมนั้นมีเนื้อหาที่กว้างขวาง และสามารถแยกย่อย ได้หลายประเภท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลักการที่จะนำมาจัดหมวดหมู่ของเนื้อหาทางวัฒนธรรม ในการเลือกเนื้อหาที่จะนำมาใช้สอนนั้น Brook (อ้างใน วิไลพร ธนสุวรรณ 2537, หน้า 4) ได้ แสดงความคิดเห็นในการสอนวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบพฤติกรรม

ดำเนินชีวิตน่าจะได้รับการเน้นย้ำมากกว่าวัฒนธรรมประเภทอื่น ๆ ดังนั้นสำหรับการสอนภาษาอังกฤษที่มีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้อย่างเหมาะสม ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา ก็ควรจะมุ่งสอดคล้องเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม อันได้แก่ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของเจ้าของภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกคำพูด (Verbal Behaviors) พฤติกรรมที่ไม่ใช้คำพูด (Non Verbal Behaviors) น้ำเสียง และสีหน้าท่าทาง ตลอดจนวัฒนธรรมทางความคิด ค่านิยม ทักษะ ความเชื่อ เป็นต้น

3.4 ความเข้าใจในวัฒนธรรมทางภาษา

ในการสื่อความหมายทางภาษานั้นโดยเฉพาะในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ผู้สื่อสารจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของวัฒนธรรมทางภาษา หรือที่เรียกว่ามีสมรรถวิสัยในการใช้ภาษาทางสังคม (Sociolinguistic Competence) ซึ่งจะช่วยให้ผู้สื่อสารสามารถสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ (Cannale and Swain 1980 as cited in Brown, 1991, p.229)

ประภาศรี สิริอำไพ (2534, หน้า 21,35) ให้ความหมายของวัฒนธรรมทางภาษาว่าคือ ความเจริญงอกงามในการใช้คำให้เหมาะสมกับความหมาย ความหมายนี้มีไว้เฉพาะตามตัวอักษรเท่านั้น แต่หมายรวมถึงความหมายตามนัยต่างๆรวมถึง การใช้คำให้เหมาะสมกับกาลเทศะและฐานะของบุคคลด้วย หรือกล่าวได้อีกว่าวัฒนธรรมทางภาษาคือ วิธีการสื่อความหมายให้เหมาะสมกับกาลเทศะและฐานะของบุคคลนั้น

Rivers (1970, pp. 261-266) ได้ให้คำอธิบายว่าภาษาแต่ละภาษามีเอกลักษณ์เป็นของตนเองเพราะได้รับการพัฒนาไปตามวัฒนธรรมของชนชาติแต่ละชนชาติที่เป็นเจ้าของภาษานั้น ดังนั้นความหมายของถ้อยคำ หรือข้อความที่ใช้ในการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียน จะถูกตีความไปตามทัศนคติและค่านิยมของเจ้าของภาษาซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมนั้นด้วย การที่ผู้เรียนภาษาต่างประเทศจะเข้าใจข้อความในภาษาต่างประเทศได้ดี จะต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรมทางภาษา กล่าวคือ มีความเข้าใจ ครอบคลุมถึงค่านิยมและทัศนคติที่สอดคล้องอยู่ในข้อความนั้น ๆ และนำมาเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมการใช้ภาษาแม่ของตน เพื่อที่จะเข้าใจวัฒนธรรมทางภาษาและใช้ภาษาต่างประเทศได้อย่างลึกซึ้ง

Nostrand (1966 as cited in Seelye, 1984, p.25) ให้ความเห็นว่าครูผู้สอนภาษา

บทบาทช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมทางภาษาได้ดีขึ้น โดยการเลือกองค์ประกอบที่สำคัญทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาในการสื่อสารมาสอนซึ่งจะช่วยผู้เรียนเกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและเป็นการเตรียมพร้อมให้ผู้เรียนสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้ดี

Brown (1980) เล็งเห็นว่า องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อขบวนการเรียนรู้ภาษาเพื่อการสื่อสารภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ ของผู้เรียนคือบริบททางสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดลีลาภาษา(Language Style) ที่ใช้จริงในชีวิตประจำวันและในวัฒนธรรมสังคม Jon and Bulndell and Others (1985) แบ่งบริบทออก 4 มิติ ได้แก่ 1. สถานที่ที่เกิดการสื่อสาร 2. หัวข้อการสื่อสาร 3. ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมสื่อสาร 4. ความรู้สึกที่มีต่อหัวข้อการสนทนาและบุคคล คล้ายคลึงกับ อังกาบ ผลการกุล (2520 อ้างใน อังฉรา วงศ์โสธร, 2539, หน้า 65) ที่ได้ประมวลบริบททางสังคมไว้มี 6 มิติ 1. ผู้ใช้ภาษา 2. สถานการณ์ของการใช้ภาษา 3. ภาษาลักษณะที่ใช้ 4. หัวเรื่อง 5. วัตถุประสงค์ 6. ความคิดทางสังคมของผู้สนทนา

ส่วนลีลาทางภาษานั้นก็คือ ระดับความเป็นทางการของภาษาที่ใช้ซึ่งแบ่งออกได้ 5 ระดับ คือ แบบสถาบัน (Oratorical Style) เป็นการใช้ภาษาเป็นทางการมากเป็นการพูดในที่สาธารณะกับผู้พลาน คำพูดจะต้องมีการร่างเตรียมไว้อย่างดี แบบทางการ (Deliberative Style) เช่น ในกิจธุระ และธุระกิจต่าง ๆ มีข้อสังเกตว่าในโอกาสที่ผู้พูดและผู้ฟังมีโอกาสโต้ตอบกันได้ยาก เช่น ภาษาในการสัมมนา ภาษาที่ใช้ในการสอนในมหาวิทยาลัยในห้องเรียน ขนาดใหญ่ แบบปรึกษาหารือ (Consultative Style) เป็นภาษาที่ลดระดับความเป็นทางการลงมาแต่ก็ยังมีความเป็นทางการอยู่ ยกตัวอย่างเช่น การใช้ภาษาระหว่างผู้ดำเนินธุระกิจ หรือระหว่างหมอกับคนไข้ เพราะผู้ใช้ภาษาคำนี้ถึงผู้ร่วมสนทนาหรือผู้รับสาร และประสงค์ให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมในการสนทนาด้วย แบบกันเอง (Casual Style) เป็นการใช้ภาษาในหมู่คนระดับเดียวกัน ใกล้ชิดกัน ระหว่างเพื่อนฝูง ฯลฯ และแบบแสดง (Intimate Style) มีการใช้คำที่เป็นสำนวน มีความหมายเฉพาะกลุ่มใช้กับคนที่สนิทสนมกับมาก ๆ เช่น ภาษาวัยรุ่น ได้แก่ “ดั่งระเบิด” “ซิมไปเลย” เป็นต้น (Joos, 1967 Brown, 1980, p.238)

ส่วนอีกปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้ลีลาภาษานั้นคือทำเนียบภาษา โดยมุ่งพิจารณาทางด้านศัพท์ สำนวนที่ใช้ในกลุ่มสังคมที่แตกต่างกัน ผู้สื่อสารจะใช้ภาษาแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมที่ตนสังกัดในขณะนั้น บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2520 อ้างใน อังฉรา วงศ์โสธร, 2539, หน้า 60) ได้กล่าวถึงทำเนียบภาษามี 2 นัยด้วยกัน 1. ทำเนียบภาษาตามสภาพเศรษฐกิจ-สังคม เป็นการติดตามแนวดังซึ่งให้เห็นถึงชนชั้นวรรณะ ภาษาแต่ละชนชั้นมี

ความแตกต่างกัน หากผู้เรียนนำภาษาทั่วไปของชนชั้นกรรมาชีพมาใช้กับชนชั้นอื่น อาจเกิดความเข้าใจผิด อาจกลายเป็นหยาบคาย 2. ทำเนียบภาษาตามกลุ่มบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เป็นการจัดทำเนียบภาษาตามแนวนอน การจัดทำเนียบเฉพาะกิจ เช่น ภาษาในวงการนักวิทยาศาสตร์ ภาษาในวงการแพทย์ ภาษาในวงการทนายความ ตลอดจนภาษาที่ใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น ภาษาในวงการบิน ภาษาในวงการธุรกิจ เป็นต้น

สรุปได้ว่าความเข้าใจในวัฒนธรรมทางภาษา คือการที่ผู้เรียนจะต้องมีความรู้ในวิธีการใช้ลีลาทางภาษาของเจ้าของภาษาที่หลากหลายไปตามบริบททางสังคม และทำเนียบภาษาต่างๆ ผู้เรียนยังต้องสามารถนำความรู้นี้มาเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมทางภาษาของตนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในวิธีการใช้ภาษาและสามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องกับวัฒนธรรมทางภาษานั้น

3.5 การวัดและการประเมินทางวัฒนธรรม

การวัดและการประเมินความทางวัฒนธรรมสามารถกระทำได้เช่นเดียวกับเนื้อหาอื่นๆ ซึ่งผู้สอนนั้นจำเป็นจะต้องศึกษารายละเอียดว่าแบบทดสอบนั้นควรจะครอบคลุมอะไรบ้าง ซึ่งอาจขยายความไว้ดังนี้ ความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรม เข้าในความแตกต่างทางความเชื่อ ค่านิยม ในสังคมจริยธรรมและเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามมารยาททางสังคมตะวันตกเกี่ยวกับการพบปะชาวต่างชาติ (สุภัทรา อักษรานุเคราะห์, 2532, หน้า 135)

Lafayette and Schulz (1978, p.104) เสนอแนวการประเมินผลความรู้ด้านวัฒนธรรมที่ครอบคลุมจุดประสงค์ต่อไปนี้

1. ความรู้ (Knowledge) กล่าวคือ ผู้เรียนต้องระลึก จดจำ รู้ และอธิบายข้อมูลทางวัฒนธรรมได้
2. ความเข้าใจ (Understanding) ผู้เรียนสามารถอธิบาย และให้เหตุผลถึงแบบแผนทางวัฒนธรรมได้
3. พฤติกรรม (Behavior) สามารถแสดงท่าทางได้อย่างมีความหมายและเหมาะสมในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

Valetle (1977, pp.191-197) ได้ให้หลักในการวัดผลทางด้านวัฒนธรรมในรูปแบบของพฤติกรรมที่สังเกตได้ แบ่งออกเป็น 5 ระดับ

1. ด้านทักษะทางกลไก (Mechanical skill) สามารถร้องเพลงของเจ้าของภาษาได้ หรือสามารถบอกได้ว่าภาพที่กำหนดให้ภาพใดที่แสดงถึงลักษณะวัฒนธรรมของเจ้าของ

ภาษานั้น หรือสามารถหาเครื่องหมายหน้าข้อความที่บรรยายถึงลักษณะวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2. ด้านความรู้ (Knowledge) สามารถจับคู่จำกัดความในข้อความทางซ้ายมือกับคำหรือกลุ่มคำในคอลัมน์ทางขวามือ หรือเลือกคำตอบที่ถูกต้องไปเติมข้อความหรือประโยคที่บรรยายเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชนชาติที่เป็นเจ้าของภาษานั้น

3. ด้านการถ่ายโอนความรู้ (Transfer) สามารถนำความรู้ที่เรียนมาแล้วไปประยุกต์ใช้สถานการณ์ใหม่เช่นจากสถานการณ์ต่าง ๆ หรือ ขำว ข้อความในหนังสือพิมพ์ ผู้เรียนสามารถบอกได้ว่า แสดงถึงวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาอย่างไร

4. ด้านการสื่อความหมาย (Communicative) ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจและแสดงออกได้ เช่น สามารถแสดงบทบาทเหมือนกับอยู่ในสถานการณ์ที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา เช่น การ ไปซื้อของ การใช้ภาษาในร้านอาหาร เป็นต้น

5. ด้านการวิเคราะห์วิจารณ์ (Criticism) สามารถอธิบายส่วนที่แตกต่าง ส่วนที่เหมือนกันระหว่างวัฒนธรรมเจ้าของภาษาและของตนเองหรือสามารถอธิบายสิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา

นอกจากนี้ สุภัทรา อักษรานุเคราะห์ (2532, หน้า 136) ได้เสนอวิธีการวัดหรือทดสอบความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมไว้ 6 วิธีดังนี้

1. กำหนดสถานการณ์ให้แล้วมีคำถามแบบเลือกตอบซึ่งแสดงความเข้าใจ และคุ้นเคยกับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา
2. กำหนดสถานการณ์ให้แล้วให้เปรียบเทียบความเหมือนกันและความแตกต่างกันในเรื่องวัฒนธรรม
3. ให้ผู้เรียนตอบคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน หรืออภิปราย หรือกาเครื่องหมายเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน หรือจากการดูภาพ ดูการ์ตูน ดูภาพยนตร์ เป็นต้น
4. ให้แสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์ที่กำหนดให้
5. ให้แสดงละครสั้น (mini-drama) 3 ตอนจบ
6. ลักษณะการสอบปากเปล่ามีคำถามแบบปลายเปิดให้สัมภาษณ์สดหรืออัดเทปไว้ประเมินผลก็ได้

จะเห็นได้ว่าการวัดหรือการทดสอบความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมสามารถทำได้มีหลายแนวทางและหลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่ผู้สอนต้องการจะวัด จุดประสงค์และให้ที่ตั้งไว้ และเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ลักษณะของห้องเรียน เป็นต้น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดดังนี้

4.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคมได้แก่ งานวิจัย Lee and McChesney (2000) ได้ทำการศึกษาผลของการสอนภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการประเมินระดับข้อความ (DRTs Classroom Activities) โดยทำการทดลองกับนักศึกษาชาวต่างชาติอายุเฉลี่ย 24 ถึง 35 ปี ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาโทที่กำลังศึกษา ณ มหาวิทยาลัย แสตนฟอร์ด จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวนห้องเรียนละ 10 คนพบว่า ผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง ใช้ภาษาในการสื่อสารทางวาจาได้อย่างคล่องแคล่วสื่อสารได้บรรลุจุดประสงค์ มีความเข้าใจในวัฒนธรรมทางภาษามากขึ้น และสามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสมต่อพฤติกรรมทางภาษาและบริบทที่หลากหลายตามสถานการณ์ในชีวิตประจำวันสูงขึ้นหลังการทดลอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมอันมีผลต่อความสำเร็จของการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม โดยจากงานวิจัยของ Conley (1990) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมโดยเน้นที่อุปสรรคของการสื่อสารทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า ความแตกต่างในการรับรู้ การขาดความสำนึกทางวัฒนธรรม และ ความไม่สามารถที่จะยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม จัดขวางและจำกัดขอบเขตของความสำเร็จในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และยังเสนอว่าวิธีการสอนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม คือ การนำเอาวิธีการสอนแบบทดลอง และวิธีการสอนแบบมนุษยนิยม

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาที่ส่งผลต่อทัศนคติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาต่างประเทศ โดยเห็นได้จากงานวิจัยของ Gonzalez (1990) ทำการศึกษา เรื่องการสอน โดยใช้สื่อของจริงเพื่อจะศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ แรงจูงใจ และทัศนคติของนักเรียนที่เรียนภาษาต่างประเทศ โดยการทดลองกับนักเรียนอเมริกันที่เรียนภาษาสเปนเป็นภาษาต่างประเทศจำนวน 43 คนแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่นักเรียนในกลุ่มทดลองมีทัศนคติและแรงจูงใจมากกว่ากลุ่มควบคุม จึงเสนอว่า ควรบูรณาการการสอนเนื้อหาทางวัฒนธรรมในขณะ

สอนภาษาคัว ในปี 1971 Gabon and Tucker (1971) ได้ทำการศึกษานักเรียนฟิลิปปินส์ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อศึกษาหาสาเหตุว่า เหตุใดนักเรียนจึงไม่ชอบและไม่ทราบซึ่งในวรรณคดีอังกฤษและอเมริกัน เนื่องจากปัญหาด้านวัฒนธรรมหรือไม่ ผลปรากฏว่าความรู้ทางวัฒนธรรมมีผลต่อความเข้าใจและซาบซึ้งในวรรณคดีอังกฤษและอเมริกันของนักเรียน

4.2 งานวิจัยในประเทศ

ในประเทศไทยก็มีการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมกับการเรียนการสอนภาษา โดยงานวิจัยส่วนใหญ่แสดงให้เห็นว่าความรู้ทางวัฒนธรรมของเจ้าของภาษานั้นล้วนแล้วแต่มีส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนภาษา

ศุพรรณิกา วัฒนบุญย์ (2523) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการสอนภาษาอังกฤษแบบเสริมวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา กับการสอนภาษาอังกฤษแบบธรรมดา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสองกลุ่มนั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนภาษาแบบเสริมวัฒนธรรมของเจ้าของภาษามีผลสัมฤทธิ์สูงกว่า กลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบธรรมดา เช่นเดียวกับ ทศพร สุวรรณชาติ(2529)ที่ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และทัศนคติในการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยการสอดแทรกเนื้อหาและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา ผลการวิจัยพบว่า สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มที่เรียน โดยมีการสอดแทรกเนื้อหาและ กิจกรรมทางวัฒนธรรมสูงกว่า กลุ่มที่เรียน โดยไม่สอดแทรกเนื้อหาและกิจกรรมทางวัฒนธรรมอีกทั้งทัศนคติในการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนที่เรียน โดยมีการสอดแทรกเนื้อหาและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาสูงขึ้นหลังการทดลอง นอกจากนี้ กรรณิกา โพธิ์จีน (2536) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียน โดยการใช่วิทัศน์ทางวัฒนธรรมและการแสดงละครย่อยทางวัฒนธรรมผลปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียน โดยการใช่วิทัศน์ทางวัฒนธรรมและ โดยการแสดงละครย่อยทางวัฒนธรรมสูงขึ้นทั้งสองกลุ่มหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

นอกจากนี้ อติศักดิ์ อนุกุล (2527) ได้ศึกษาความต้องการในการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนรัฐบาลจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักเรียนมีความต้องการให้ครูอธิบายและเสริมความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมนอกเหนือจากการฝึกทักษะทั้งสี่ และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จากงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่าความรู้ทางวัฒนธรรมของเจ้าของภาษามีส่วนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสำเร็จในการสื่อสารภาษานั้นๆ ดังนั้นและจากงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาอีกพบอีกว่าการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มีการสอดแทรกเนื้อหาหรือจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้นส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีทัศนคติตลอดจนแรงจูงใจที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาผลของการใช้กิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคมในการสอนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการฟัง-พูด และความเข้าใจในวัฒนธรรมทางภาษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่4 โรงเรียนสารคามวิทยาลัย เชียงใหม่